

Konsumtionsskatters roll i långsiktig miljöpolitik

Forskarna har undersökt när det kan vara motiverat att rikta styrmedel mot konsumtion snarare än direkt mot förorenande utsläpp, om målet är att reducera dessa utsläpp. De har studerat flygskatten som exempel.

Nationalekonomer rekommenderar att styrmedel riktas mot förorenande utsläpp snarare än mot konsumtion. Exempelvis fungerar en skatt per flygstol inte lika bra som en skatt på flygets utsläpp eftersom den förstnämnda ger inte flygbolagen incitament att flyga bränslesnålare eller byta till renare teknik. Forskarna finner att det ändå finns skäl att beskatta konsumtion. I fallet internationellt flyg finns hinder för beskattning av utsläpp, och de överenskommelser som skulle krävas har hittills visat sig omöjliga att uppnå. Ett annat skäl är om konsumtion ger konsumenten nytta delvis genom att höja hans status. Forskarna har analyserat dessa två fall, och drar fyra slutsatser:

1. Övergång till ren teknik är den viktigaste mekanismen för att få ned utsläpp. Det bästa styrmedlet för ändamålet är att sätta pris på utsläpp genom exempelvis utsläppsskatter.

Byte från smutsig till ren teknik har varit mycket viktigare än ändringar i konsumtionsmönster när förorenande utsläpp har minskat. Exempelvis minskade inte utsläpp av freoner för att vi

Styrmedel och konsumtion

Det här är ett av fem forskningsprojekt som ska stimulera utvecklingen av en hållbar produktion och konsumtion av varor. Forskningen stödjer myndigheternas arbete med hållbara livsstilar.

"Forskningen lägger ytterligare pusselbitar om hur Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten kan styra mot teknikskiften för en utsläppsfri värld."

FICRE ZEHAIE,
Kretslopps enheten,
Naturvårdsverket

OM PROJEKTET

Projektledare

Rob Hart, SLU i Uppsala

Deltagande forskare

Rob Hart, Jonathan Stråle, SLU

Projektid

2016–2020

Rapport

Konsumtionsskatters roll i långsiktig miljöpolitik. Rapport 6962/2021

Forskarnas rapport, liksom denna sammanfattning, uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författarna svarar själv för innehållet och anges vid referens till forskningen.

slutade använda kylskåp. När det finns ett renare alternativ, är det bara en fråga om hur kraftiga incitamenten måste vara innan det smutsiga alternativet byts ut.

2. Konsumtionsskatter ger inga incitament till sådana övergångar. Under vissa omständigheter kan styrmedel såsom förbud mot smutsiga teknologival ha samma effekt som prissättning av utsläpp.

Konsumtionsskatter ger inte incitament till producenter eftersom den enskilda producenten måste betala oavsett teknikval. Dock kan förbud vara ett enklare alternativ till en utsläppsskatt om det önskade utfallet är ändå att teknologin överges helt, som i exemplet med freoner i kylskåp, eller tillsatser av bly i bensin.

3. När inget renare alternativ finns, och om en utsläppsskatt inte går att genomföra, kan en konsumtionsskatt vara ett bra alternativ att minska utsläppen på ett samhällseffektivt sätt.

För internationellt passagerarflyg finns inga rena alternativ tillgängliga, medan priset på utsläpp är mycket lågt. Därför finns skäl att införa en konsumtionsskatt.

4. Om konsumenters val av miljöskadliga produkter – till exempel passagerarflyg – i hög grad påverkas av sociala faktorer som konkurrens om status kan mycket kraftfullare konsumtionsinriktade styrmedel vara motiverade.

Forskarnas analys visar att prisökningar bara har en måttlig effekt på efterfrågan på passagerarflyg. Ändå har införandet av flygskatten sammanfallit med en betydande minskning i utrikesflyg från Sverige i jämförelse med andra liknande länder. En möjlig förklaring kan vara att en del av motivationen bakom efterfrågan på flyg är att resor ger högre upplevd status, medan skatter skickar en signal om att dessa resor är skadliga för samhället.

–När vi blir rikare har vi allt lättare att uppfylla våra biologiska behov av till exempel mat och skydd, och våra konsumtionsbeslut drivs allt mer av att vi konkurrera om status i ett nollsummespel. Detta kan leda till att vi skulle må bättre, kollektivt, av mindre jobb och mindre konsumtion av iögonfallande varor såsom internationellt flyg, vilket motiverar konsumtionsskatter på dessa varor, säger Rob Hart vid SLU.